

ЕТНІЧНИЙ СКЛАД СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ на початку ХХІ ст.

Досліджено етнічний склад сільського населення України на основі аналізу матеріалів перепису 2001 року. Визначено особливості територіального розміщення в Україні всього сільського населення, українців та представників окремих етнічних меншинних груп. Встановлено рівень частки українців та етнічних меншин серед сільського населення, з урахуванням територіальних відмінностей.

Ключові слова: Україна, сільське населення, етнічний склад, територіальне розміщення, українці, етнічні меншини, компактний, малокомпактний та дисперсний типи розселення.

Исследовано этнический состав сельского населения Украины на основе анализа материалов переписи 2001 года. Определены особенности территориального размещения в Украине всего сельского населения, украинцев и представителей отдельных этнических меньшинств. Установлен уровень удельного веса украинцев и этнических меньшинств в составе сельского населения, с учетом территориальных отличий.

Ключевые слова: Украина, сельское население, этнический состав, территориальное размещение, украинцы, этнические меньшинства, компактный, малокомпактний и дисперсный тип расселения.

Article is devoted to the ethnic composition of rural population in Ukraine based on analysis of 2001 census material. The features of total rural population distribution in Ukraine, Ukrainians and members of certain ethnic minority groups were defined. A share of Ukrainians and ethnic minorities among the rural population were set, taking into account territory differences.

Keywords: Ukraine, rural population, ethnic composition, population distribution, Ukrainians, ethnic minority group, compact, little compact types of dispersed settlement.

Важливим завданням сучасної української науки, насамперед етнології, є проведення досліджень етнічної структури населення України, враховуючи її особливості за поселенською мережею. Власні особливості має і етнічний склад сільського населення України. Українське селянство залишається носієм традиційної української ідентичності, незважаючи на катаклізми ХХ ст. Розкуркулення, околгоспнення, гоніння на Церкву зруйнували багатовікові звичаї та традиційний спосіб життя селянства. Три голодомори та дві світові війни ослабили його демографічний потенціал. Однак українське село продовжує залишатися «донором» людських ресурсів для урбаністичного середовища. Істотні відмінності у рівні життя міського та сільського населення сприяють продовженню міграцій сільської молоді.

Попри те, що українське село належить до традиційної тематики вітчизняної соціогуманітаристики, окремі аспекти цієї важливої наукової проблематики залишаються на

сьогодні малодослідженими. Насамперед це стосується студіювання етнічних процесів в українському селі на основі аналізу статистичних матеріалів.

Дослідження демографічної ситуації в сучасному українському селі та зважена наукова оцінка перспектив його розвитку належить О. Г. Рогожину [13]. Аналізу витоків, сутності та наслідків демографічної кризи в сільській місцевості України присвячена колективна монографія науковців Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України [8]. Однак, етнічні процеси в українському селі не є головним об'єктом для демографічних праць.

Фундаментальний доробок у дослідження етнічних процесів в Україні належить етнологам, мовознавцям, етносоціологам, етногеографам та етнополітологам. Серед них: В. К. Борисенко [1], М. С. Дністрянський [2], В. Б. Євтух [3], В. Т. Зінич [4], В. П. Капелюшний [5], В. О. Котигоренко [6], В. С. Крисаченко [7], Л. Т. Масенко [9], В. І. Наулко [10],

Ю. А. Огульчанський [12], В. О. Романцов [15], О. Б. Ткаченко [16]. Хоча за останні два десятиліття отримано помітний приріст наукових знань стосовно етнічних процесів в Україні, окремої праці, присвяченої безпосередньо етнічному складу населення українського села на початку XXI ст., не існує.

Метою статті є дослідження етнічного складу сільського населення України на початку XXI ст., з урахуванням його територіальних особливостей (чотири регіони, 24 області та АР Крим). Найбільш повні і об'єктивні дані про етнічний склад населення, у тому числі і сільського, містять матеріали переписів, зокрема і Перший Всеукраїнський перепис 2001 року [11]. На основі аналізу матеріалів перепису підготовлено три таблиці [17; 18; 19]. Дослідження проводилося за такими напрямками: загальна чисельність сільського населення та його територіальне розміщення; чисельність українців, їхнє територіальне розміщення та частка в етнічному складі; чисельність росіян, їхнє територіальне розміщення та частка в етнічному складі; сукупна чисельність етнічних меншин, окрім росіян, їхнє територіальне розміщення та частка в етнічному складі; чисельність окремих меншинних груп, їхнє територіальне розміщення та частка в етнічному складі сільського населення.

Сільське населення

Чисельність сільського населення та його територіальне розміщення в Україні

Загальна чисельність сільського населення в Україні становила в 2001 році 15 950 173 особи. Абсолютна його більшість зосереджувалася в 16-ти західних та центральних областях – 10 864 031 особа (68,11 %). При цьому, найбільше в Центральному регіоні (дев'ять областей) – 5 811 115 осіб (36,43 %), дещо менше в Західному (сім областей) – 5 052 916 осіб (31,68 %). Чисельність сільського населення більш урбанізованих Південного та Східного регіонів (вісім областей та АР Крим) – 5 086 142 особи (31,89 %) залишалася істотно меншою, ніж Західного та Центрального. Зокрема, в Південному (п'ять областей та АР Крим) – 3 619 803 особи (22,70 %), у Східному (три області) – 1 466 339 осіб (9,09 %) [17].

Перше місце за чисельністю сільського населення в Україні посідала Львівська

область – 1 071 980 осіб (6,72 %). Доволі значною була також чисельність сільських мешканців ще в трьох областях: центральній Вінницькій – 954 866 осіб (5,99 %), південній Одеській – 850 997 осіб (5,34 %) та західній Івано-Франківській – 820 003 особи (5,14 %). У 14-ти областях чисельність сільського населення становила від 500 до 800 тис. осіб: Закарпатській – 794 185 осіб (4,98 %), Криму – 786 851 особа (4,93 %), Київській – 779 505 осіб (4,89 %), Хмельницькій – 703 218 осіб (4,41 %), Полтавській – 676 954 особи (4,24 %), Тернопільській – 658 109 осіб (4,13 %), Черкаській – 651 054 особи (4,08 %), Харківській – 629 412 осіб (3,93 %), Рівненській – 627 371 особа (3,93 %), Житомирській – 616 614 осіб (3,86 %), Дніпропетровській – 609 688 осіб (3,82 %), Чернівецькій – 550 765 осіб (3,45 %), Волинській – 530 503 особи (3,33 %), Чернігівській – 519 529 осіб (3,26 %) [17].

Найменша чисельність сільського населення спостерігалася в семи областях, переважно південних та східних, (від 350 до 480 тис. осіб): Донецькій – 480 190 осіб (3,01 %), Запорізькій – 473 382 особи (2,97 %), Херсонській – 470 398 осіб (2,95 %), Сумській – 458 843 особи (2,88 %), Кіровоградській – 450 532 особи (2,82 %), Миколаївській – 427 887 осіб (2,68 %), Луганській – 356 737 осіб (2,23 %) [17].

Частка сільського населення серед усього населення

Частка сільських мешканців серед загальної чисельності населення України в 2001 році становила 33,06 % [19]. Рівень частки сільського населення залишався значно вищим у західних та центральних областях, порівняно з більш урбанізованими південними та східними. У 2001 році сільські мешканці склали більшість серед населення у семи із 24-х областей України. Зокрема, у шести із семи західних областей (Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській та Чернівецькій), і тому в цілому в Західному регіоні, а також в одній центральній (Вінницькій). Найвищою частка сільських мешканців серед усього населення залишалася в Закарпатській області (63,30 %), а найменшою – в Донецькій та Луганській, відповідно, 9,95 % та 14,04 % [14].

Отже, територіальне розміщення сільського населення в Україні залишалася досить нерівномірним. Абсолютна більшість сільського населення зосереджувалися у центральних та

західних областях. Рівень частки сільських мешканців серед усього населення залишався значно вищим у західних та центральних областях, порівняно з південними, а особливо східними.

Українці

Чисельність сільських українців

та їхнє територіальне розміщення в Україні

Загальна чисельність сільських українців в Україні складала в 2001 році 13 883 466 осіб. Абсолютна більшість українців зосереджувалася в 16-ти західних та центральних областях: 10 294 025 осіб (74,15 %). Серед чотирьох регіонів найбільше сільських українців розселено в Центральному регіоні (дев'ять областей) – 5 579 051 особа (40,19 %). Кожен третій сільський українець був мешканцем Західного регіону (сім областей) – 4 714 974 особи (33,96 %). Із усіх сільських українців лише кожен четвертий мешкав на Півдні та Сході (вісім областей та АР Крим) – 25,85 % (3 589 441 особа). У тому числі, на Південний регіон припадало 17,76 % (2 465 424 особи), а найменше на Східний регіон – 8,09 % (1 124 017 осіб) [17].

За рівнем зосередження українців у сільській місцевості України серед усіх областей перше місце належало Львівській: 7,64 % (1 060 539 осіб), друге – Вінницькій: 6,74 % (935 682 особи), третє – Івано-Франківській: 5,88 % (816 296 осіб). Доволі значною була також чисельність сільських українців у переважній більшості областей Центрального та Західного регіонів: Київській – 751 693 осіб (5,41 %), Хмельницькій – 682 949 осіб (4,92 %), Закарпатській – 653 416 осіб (4,70 %), Тернопільській – 652 546 осіб (4,70 %), Полтавській – 647 600 осіб (4,67 %), Черкаській – 632 648 осіб (4,56 %), Рівненській – 613 673 осіб (4,42 %), Житомирській – 584 104 особи (4,21 %). Лише в двох західних та трьох центральних областях чисельність українців залишалася дещо меншою: Волинській – 525 816 осіб (3,79 %), Чернігівській – 507 175 осіб (3,65 %), Сумській – 419 585 осіб (3,02 %), Кіровоградській – 417 615 осіб (3,01 %), Чернівецькій – 392 688 осіб (2,83 %) [17].

Нижчим, порівняно із центральними та західними областями, спостерігався рівень зосередження українців у сільській місцевості південних та східних областей: у Криму – 1,55 % (215 236 осіб), Луганській – 1,86 %

(259 328 осіб), Донецькій – 2,54 % (352 688 осіб), Запорізькій – 2,63 % (364 768 осіб), Миколаївській – 2,75 % (381 431 осіб), Херсонській – 2,95 % (410 381 особа), Харківській – 3,69 % (512 001 особа), Одеській – 3,91 % (542 237 осіб) та Дніпропетровській – 3,97 % (551 371 особа) [17].

За рівнем зосередження у Західному та Центральному регіонах українці переважали все сільське населення, а на Півдні та Сході це співвідношення було протилежним. За ступенем концентрації українці переважали все сільське населення в усіх дев'яти центральних областях, у п'яти із семи західних, а також у двох південних: Дніпропетровській та Миколаївській. У Херсонській області територіальне розміщення українців та всього сільського населення було однаковим. Українці поступалися всьому сільському населенню за рівнем зосередження в усіх східних областях: Донецькій, Луганській, Харківській, південних: Запорізькій, Одеській та Криму, а також у двох західних: Закарпатській та Чернівецькій [17].

Частка українців в етнічному складі сільського населення

Українське село традиційно характеризується етнічною однорідністю населення. У 2001 році частка українців серед усього сільського населення України становила 87,04 %. Найвищим її рівень залишався в Центральному та Західному регіонах, відповідно, 96,01 % та 93,31 %. У цілому серед сільського населення цих двох регіонів частка українців складала 94,75 %. Дещо нижчим залишався рівень частки українців серед сільського населення Східного та Південного регіонів, відповідно, 76,65 % та 68,11 %. У цілому серед сільського населення Південно-Східної України частка українців становила 70,57 % [18].

У 15-ти із 24-х областей України частка українців серед сільських мешканців перевищувала 90 %. Найвищим її рівень спостерігався в п'яти із семи західних областей: Івано-Франківській – 99,55 %, Тернопільській – 99,15 %, Волинській – 99,12 %, Львівській – 98,93 % та Рівненській – 97,82 %. У всіх центральних областях рівень частки українців серед сільського населення перевищував 90 %: Вінницькій – 97,99 %, Чернігівській – 97,62 %, Черкаській – 97,17 %,

Хмельницькій – 97,12 %, Київській – 96,43 %, Полтавській – 95,66 %, Житомирській – 94,73 %, Кірово-градській – 92,70 %, Сумській – 91,44 % [18].

Доволі значним залишався рівень частки українців у трьох південних областях: Дніпропетровській – 90,43 %, Миколаївській – 89,14 %, Херсонській – 87,24 %, західній Закарпатській – 82,27 % та східній Харківській – 81,35 %. Лише в п'яти областях рівень частки українців серед сільського населення був нижчим за 80 % у двох південних: Запорізькій та Одеській, відповідно, 76,96 % та 63,72 %, двох східних: Донецькій та Луганській, відповідно, 73,45 % та 72,70 %, західній Чернівецькій – 71,30 %. І лише серед сільського населення Криму українці склали меншість – 27,35 % [18].

Важливе значення для дослідження етнічних процесів в українському селі має аналіз етнічного складу не лише за окремими областями, але й за окремими районами. У 2001 році українці становили абсолютну більшість серед усього населення в 462-х із 490 районів, ще в шести районах – відносно більшість. При цьому, рівень їхньої частки серед усього населення від 80 % до 99 % спостерігався в 412-х районах із 490, що складало 83,6 % загальної їхньої кількості, у тому числі в 299-х районах західних та центральних областей і в 113-ти районах південних та східних. Лише в 50-ти районах, переважно південних та східних областей, цей рівень складав від 50 % до 70 %. Характерною рисою етнічного складу південних та східних областей був дещо вищий рівень частки українців серед населення північних районів, порівняно з південними. Це стосувалося Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської, Миколаївської та Одеської областей, а також АР Крим. Подібне становище склалося також і в двох західних областях: Закарпатській та Чернівецькій [14].

Отже, визначальною ознакою сільського населення не лише всіх областей, але й абсолютної більшості районів України, є етнічна однорідність населення, тобто абсолютне домінування за чисельністю українців.

Частка сільського населення серед українців

Частка сільських мешканців серед українців у 2001 році залишалася дещо вищою, ніж серед усього населення України, відповідно,

36,98 % та 33,06 % [19]. До того ж, у восьми областях серед українців переважали сільські мешканці, зокрема, в Західному регіоні в цілому та в шести із семи західних областей (Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській та Чернівецькій), а також у двох центральних (Вінницькій та Хмельницькій). Найвищим рівень частки сільських мешканців серед українців спостерігався у Закарпатській області (64,69 %), а найнижчим – у Донецькій (12,85 %) [14].

Таким чином, переважна більшість сільських українців зосереджувалися в центральних та західних областях, бо південні, а особливо східні області, більш урбанізовані. Українці склали абсолютну більшість серед сільського населення в усіх 24-х областях, і лише в Криму, вони опинилися в меншості. Рівень частки українців серед сільського населення залишався вищим у Західному та Центральному регіонах, порівняно з Південним та Східним.

Росіяни

Чисельність сільських росіян та їхнє територіальне розміщення в Україні

Найбільшою за чисельністю етнічною меншиною в Україні залишалися росіяни. Загальна чисельність росіян, які мешкали в сільській місцевості, складала в 2001 році 1 097 437 осіб. Їхнє територіальне розміщення в Україні залишалося досить нерівномірним. Абсолютна більшість росіян розселені в сільській місцевості Півдня та Сходу України – 921 075 осіб (83,93 %). У Південному регіоні, насамперед за рахунок Криму, їхня чисельність найбільша – 635 925 осіб (57,95 %). Тобто, на Півдні України сільських росіян зосереджувалося навіть більше, ніж в інших трьох регіонах разом узятих. На Сході України мешкав кожен четвертий сільський росіянин – 285 150 осіб (25,98 %). Їхня чисельність у Центральному та Західному регіонах (16 областей) складала 176 362 особи (16,07 %), зокрема, в дев'яти центральних областях – 150 219 осіб, а в семи західних – найменше, лише 26 143 особи (2,38 %) [17].

Головним осередком територіального розміщення росіян у сільській місцевості України залишався Крим – 362 979 осіб (33,08 %). Тобто, кожен третій сільський росіянин мешкав у Криму. У сільській місцевості півострова зосереджувалося вдвічі більше представників цієї етнічної

меншини, ніж у селах усіх центральних та західних областей разом узятих. Серед усіх областей найбільше сільських росіян розселено в трьох східних: Харківській – 104 366 осіб (9,51 %), Луганській – 91 626 осіб (8,35 %), Донецькій – 89 158 осіб (8,12 %) та двох південних: Запорізькій – 81 251 особа (7,40 %), Одеській – 78 353 особи (7,14 %). Значно менше росіян зосереджувалося в сільській місцевості інших трьох південних областей: Дніпропетровській – 44 874 (4,09 %), Херсонській – 41 376 осіб (3,77 %), Миколаївській – 27 092 особи (2,47 %) [17].

Серед дев'яти центральних областей найбільше росіян мешкало в сільській місцевості Сумської області – 35 232 особи (3,21 %). У цій області, точніше в її окремих районах спостерігався малокомпактний тип розселення цієї етнічної меншини. У всіх інших областях Центрального регіону, де росіяни розселені переважно дисперсно, їхня чисельність була меншою: у Полтавській – 21 066 осіб (1,92 %), Київській – 20 336 осіб (1,85 %), Кіровоградській – 19 160 осіб (1,75 %), Черкаській – 13 439 осіб (1,22 %), Вінницькій – 12 725 осіб (1,16 %), Житомирській – 10 403 особи (0,95 %), Чернігівській – 9 103 особи (0,83 %) та Хмельницькій – 8 755 осіб (0,80 %) [17].

Територіальне розміщення росіян у Західній Україні характеризувалося дисперсним типом розселення, і тому їхня чисельність залишалася досить незначною. Так, у Чернівецькій області чисельність росіян складала в 2001 році 6 036 осіб (0,55 %), Закарпатській – 5 127 осіб (0,47 %), Рівненській – 3 664 особи (0,33 %), Львівській – 3 548 осіб (0,32 %), Волинській – 2 971 особа (0,27 %), Тернопільській – 2 477 осіб (0,23 %), і найменше в Івано-Франківській – 2 320 осіб (0,21 %) [17].

За рівнем зосередження в Криму, всіх східних та південних областях, за винятком Миколаївської, сільські росіяни переважали українців та все населення. Навпаки, у всіх західних та центральних областях це співвідношення було протилежним [17].

Частка росіян в етнічному складі сільського населення України

Частка росіян серед загальної чисельності сільського населення України в 2001 році залишалася досить незначною – 6,88%. Серед чотирьох регіонів найвищим її рівень спостерігався в Східному – 19,45 % та Південному – 17,57 %. У цілому, серед

сільського населення двох цих регіонів частка росіян становила 18,11 %. Найменшим її рівень залишався в Західному регіоні і складав лише 0,52 %. Доволі незначною була частка росіян і серед сільського населення Центрального регіону – 2,58 %. У цілому, серед сільських мешканців Західної та Центральної України рівень частки росіян у 2001 році складав лише 1,62 % [18].

Найвищим рівень частки росіян залишався в Криму – 46,13 %, де вони складали відносно більшість серед усього сільського населення. Доволі значним цей рівень спостерігався ще в трьох східних областях: Луганській – 25,68 %, Донецькій – 18,57 % та Харківській – 16,58 %, а також у південній Запорізькій – 17,14 %. Істотно нижчим був рівень цієї частки в інших чотирьох південних областях: Одеській – 9,21 %, Херсонській – 8,80 %, Дніпропетровській – 7,36 % та Миколаївській – 6,33 % [18].

Серед сільського населення усіх центральних областей найвищим рівень частки росіян спостерігався в Сумській області – 7,68 %. В інших восьми областях регіону рівень цієї частки залишався істотно нижчим: Кіровоградській – 4,25 %, Полтавській – 3,11 %, Київській – 2,61 %, Черкаській – 2,07 %, Чернігівській – 1,75 %, Житомирській – 1,69 %, Вінницькій – 1,33 % та Хмельницькій – 1,24 %. Серед сільських мешканців західних областей рівень частки росіян був ще меншим: у Чернівецькій – 1,10 %, Закарпатській – 0,65 %, Рівненській – 0,58 %, Волинській – 0,56 %, Тернопільській – 0,38 %, Львівській – 0,33 % та Івано-Франківській – 0,28 % [18].

Отже, рівень частки росіян серед сільського населення переважної більшості областей залишався доволі незначним, за винятком Криму, та окремих районів Луганської, Сумської, Донецької, Запорізької та Харківської.

Частка росіян серед загальної чисельності сільських етнічних меншин

Чисельність росіян, які мешкали в сільській місцевості України в 2001 році була більшою, ніж чисельність усіх інших етнічних меншин разом узятих. Тому, серед загальної чисельності етнічних меншин частка росіян складала 53,10 %. Однак, рівень цієї частки відрізнявся за окремими регіонами. Найвищим він був у Східному регіоні і складав 83,30 %, істотно нижчим – у Центральному та Південному, відповідно, 64,73 % та 55,09 %. Лише серед етнічних меншин, які мешкали в сільській місцевості

Західної України, частка росіян залишалася досить незначною – лише 7,74 % [18].

Серед сільських етнічних меншин 16-ти із 24-х областей, а також у Криму росіяни склали більшість. Найвищим рівень їхньої частки спостерігався в трьох областях: Луганській – 94,06 %, Сумській – 89,74 % та Харківській – 88,89 %. Доволі значним її рівень зберігався в переважній більшості південних та центральних областей: Дніпропетровській – 76,95 %, Запорізькій – 74,40 %, Чернігівській – 73,68 %, Київській – 73,12 %, Черкаській – 73,01 %, Полтавській – 71,77 %, Херсонській – 68,94 %, Вінницькій – 66,33 %, Криму – 63,50 %, Миколаївській – 58,32 %, Кіровоградській – 58,21 %, а також у східній Донецькій – 69,93 % та двох західних: Волинській – 63,39 % та Івано-Франківській – 62,58 %. Серед сільських етнічних меншин у восьми областях (п'яти західних, двох центральних та одній південній), росіяни опинилися в меншості. Зокрема, їхня частка складала в Тернопільській області – 44,53 %, Хмельницькій – 43,19 %, Житомирській – 32,00 %, Львівській – 31,01 %, Рівненській – 26,75 %, Одеській – 25,38 %. Серед етнічних меншин двох західних областей: Чернівецької та Закарпатської, рівень частки росіян був найменшим, відповідно, 3,82 % та 3,64 % [18].

Частка сільського населення серед росіян

Росіяни в Україні розселені переважно не в сільській місцевості, а в урбаністичному середовищі південних та східних областей, насамперед у великих містах. Тому серед росіян частка сільських мешканців залишалася досить незначною – лише 13,17 %, істотно меншою, ніж серед українців – 36,98 % [19]. Найвищим рівень частки сільських мешканців серед росіян спостерігався в АР Крим – 29,70 % та Сумській області – 28,96 %, а найнижчим у Львівській області – лише 3,83 % [14]. При цьому, варто підкреслити, що до Другої світової війни росіян в Галичині фактично не було, а більшість з них оселилися в містах Західної України у повоєнні роки, насамперед у Львові.

Отже, територіальне розміщення росіян в сільській місцевості західних, центральних, і в переважній більшості південних та східних областей характеризувалося домінуванням дисперсного типу розселення. Серед усього сільського населення в жодній області України вони не склали абсолютної

більшості. Переважна більшість сільських росіян в Україні мешкали в Криму та трьох східних областях (Харківській, Луганській та Донецькій) [19]. Малокомпактний тип розселення був притаманним росіянам, які мешкали в сільській місцевості Криму, де вони мали не абсолютну, а відносну більшість. Із 14-ти районів АР Крим росіяни склали абсолютну більшість лише в п'яти: Чорноморському, Нижньогірському, Бахчисарайському, Ленінському та Кіровському, у двох прикордонних районах Луганської області: Краснодонському та Станично-Луганському, а також у Путивльському районі Сумської області. Тобто, лише у восьми із 490 районів України (1,84 % загальної кількості районів) росіяни досягли абсолютної більшості серед сільського населення [14].

Етнічні меншини, крім росіян

Чисельність сільських етнічних меншин, окрім росіян, в Україні та їхнє територіальне розміщення

Загальна чисельність етнічних меншин, окрім росіян, які мешкали в сільській місцевості України в 2001 році становила 969 270 осіб. Їхнє територіальне розміщення в Україні залишалося нерівномірним. Абсолютна їхня більшість зосереджувалася в Південному регіоні – 518 454 особи (53,49 %), переважно за рахунок Криму та Одеської області. Доволі значною була також їхня чисельність у Західному регіоні – 311 799 осіб (32,17 %), в основному завдяки двом областям: Закарпатській та Чернівецькій [17].

Значно меншою була чисельність етнічних меншин, окрім росіян в інших двох регіонах: Центральному – 81 845 осіб (8,44 %) та Східному – 57 172 особи (5,90 %). У цілому, на Південно-Східну Україну припадало 59,39 % (575 026 осіб), на Західну та Центральну – 40,61 % (393 644 особи). Три із чотирьох представників меншин, окрім росіян в Україні в 2001 році мешкали в сільській місцевості лише в чотирьох адміністративних утвореннях: в Одеській області – 23,77 % (230 407 осіб), Криму – 21,52 % (208 636 осіб), Чернівецькій – 15,69 % (152 041 особа) та Закарпатській – 13,99 % (135 642 особи) [17].

На всі інші області (21-у) припадало лише 25,03 % загальної чисельності сільських

етнічних меншин, окрім росіян в Україні. Зокрема, їхня чисельність складала в десяти областях від 10 до 38 тис. осіб: Донецькій – 38 344 особи (3,95 %), Запорізькій – 27 963 особи (2,89 %), Житомирській – 22 107 осіб (2,28 %), Миколаївській – 19 364 особи (2,00 %), Херсонській – 18 641 особа (1,92 %), Кіровоградській – 13 757 осіб (1,42 %), Дніпропетровській – 13 443 особи (1,39 %), Харківській – 13 045 осіб (1,35 %), Хмельницькій – 11 514 осіб (1,19 %), Рівненській – 10 034 особи (1,04 %). Ще меншою була їхня чисельність в інших 11-ти областях, переважно центральних та західних, від 1 до 8 тис. осіб: Полтавській – 8 288 осіб (0,85 %), Львівській – 7 893 особи (0,81 %), Київській – 7 476 осіб (0,77 %), Вінницькій – 6 459 осіб (0,67 %), Луганській – 5 783 особи (0,60 %), Черкаській – 4 967 осіб (0,51 %), Сумській – 4 026 осіб (0,42 %), Чернігівській – 3 251 особа (0,33 %), Тернопільській – 3 086 осіб (0,32 %), Волинській – 1 716 осіб (0,18 %) і найменше в Івано-Франківській – 1 387 осіб (0,14 %) [17].

Рівень зосередження сільських етнічних меншин, окрім росіян лише в Криму, Одеській, Закарпатській, Чернівецькій та Донецькій областях перевищував рівень зосередження українців та всього населення. У всіх інших (19-ти) областях співвідношення було протилежним. У Запорізькій області рівень зосередження етнічних меншин, окрім росіян був вищим, порівняно з українцями, але нижчим, ніж усього сільського населення. Відрізнявся також і рівень зосередження етнічних меншин, окрім росіян, порівняно з росіянами. У восьми областях, у тому числі у п'яти західних: Закарпатській, Львівській, Рівненській, Тернопільській та Чернівецькій, у двох центральних: Житомирській та Хмельницькій, а також у південній Одеській, рівень зосередження етнічних меншин, окрім росіян перевищував рівень зосередження росіян. В інших 16-ти областях, переважно східних, південних та центральних співвідношення було протилежним [17].

Частка етнічних меншин, окрім росіян, в етнічному складі сільського населення України

Частка етнічних меншин, окрім росіян, серед загальної чисельності сільського населення України в 2001 році була досить незначною –

лише 6,08 %. Серед чотирьох регіонів найвищим рівень цієї частки залишався на Півдні України – 14,32 %, і то переважно лише за рахунок Криму та Одеської області. В інших трьох регіонах рівень частки етнічних меншин, окрім росіян був істотно нижчим: Західному – 6,17 %, Східному – 3,90 %, і найменше в Центральному – лише 1,41 %. У цілому, серед сільського населення Південно-Східної України питома вага етнічних меншин, окрім росіян складала 11,32 %, а Західній та Центральній – лише 3,63 % [18; 19].

Досить значним рівень частки етнічних меншин, окрім росіян серед загальної чисельності сільського населення залишався лише в двох західних областях (Чернівецькій та Закарпатській), а також в Одеській області та Криму. Зокрема, він становив у 2001 році у Чернівецькій – 27,07 % (переважно за рахунок румунів та молдован), Одеській – 27,07 % (за рахунок болгар та молдован), Криму (за рахунок кримських татар) – 26,52 % та Закарпатській – 17,08 % (за рахунок угорців та румунів) [18].

Ще в шести областях рівень цієї частки серед сільського населення становив від 3 до 8 %: Донецькій – 7,98 %, Запорізькій – 5,90 %, Миколаївській – 4,53 %, Херсонській – 3,96 %, Житомирській – 3,58 % та Кіровоградській – 3,05 %. В інших шести областях – від 1,2 до 2,2 %: Дніпропетровській – 2,21 %, Харківській – 2,07 %, Хмельницькій – 1,64 %, Луганській – 1,62 %, Рівненській – 1,60 % та Полтавській – 1,23 %. У дев'яти областях (чотирьох західних та п'яти центральних) рівень цієї частки не досягав і 1 %: Київській – 0,96 %, Сумській – 0,88 %, Черкаській – 0,76 %, Львівській – 0,74 %, Вінницькій – 0,68 %, Чернігівській – 0,63 %, Тернопільській – 0,47 %, Волинській – 0,32 %, і найменше в Івано-Франківській – 0,17 % [18].

Частка сільського населення

серед етнічних меншин, окрім росіян

Серед сукупної чисельності етнічних меншин, окрім росіян частка сільського населення в 2001 році становила 40,98 %, що було більше, ніж серед українців та всього населення, відповідно, 36,98 % та 33,06 % [19]. Найвищим рівень частки сільських мешканців серед етнічних меншин, окрім росіян залишався у Чернівецькій області

(79,15 %), а найнижчим – у Луганській (7,61 %) [14].

Отже, територіальне розміщення етнічних меншин, окрім росіян в сільській місцевості України було досить нерівномірним. Абсолютна їхня більшість зосереджувалися в окремих прикордонних районах Закарпатської, Чернівецької та Одеської областей, а також в АР Крим, де спостерігався малокомпактний тип розселення окремих етнічних меншин. На території всіх інших областей розселення представників окремих етнічних меншинних груп характеризувалося дисперсністю. І тому, рівень їхньої частки в етнічному складі сільського населення залишався досить незначним.

Окремі етнічні меншини

У сільській місцевості України переважно малокомпактно чи дисперсно розселені молдовани, кримські татари, болгари, румуни, угорці, білоруси, поляки, греки та гагаузи.

Молдовани

Другою за чисельністю етнічною меншиною (після росіян) в українському селі були молдовани. Їхня чисельність складала в 2001 році 185 026 осіб. Рівень частки молдован серед сільського населення України був досить незначним – лише 1,16 %. Серед загальної чисельності етнічних меншин частка молдован становила 8,95 %, а серед сукупної чисельності меншин, окрім росіян – 19,09 % [19]. Абсолютна більшість представників цієї етнічної меншини зосереджувалася в сільській місцевості лише двох областей: Одеської – 92 346 осіб (49,91 % їхньої загальної чисельності в Україні) та Чернівецької – 59 589 осіб (32,21 %). І то не на всій території цих двох областей, а в межах лише окремих районів, переважно прикордонних з Молдовою. Частка молдаван серед сільського населення Одеської області становила 10,85 %, Чернівецької – 10,82 %. Лише в Новоселицькому районі Чернівецької області молдавани складали абсолютну більшість серед населення – 57,54 %, а в Ренійському районі Одеської області – відносну більшість (49,01 %). Значним було представництво цієї етнічної меншини серед населення ще двох районів Одещини: Ізмайльського – 27,58 % та Котовського – 25,89 % [14]. Абсолютна більшість молдаван в Україні є сільськими мешканцями (71,54 %) [19].

Кримські татари

Загальна чисельність кримських татар, які мешкали в сільській місцевості України становила в 2001 році 164 077 осіб. Частка кримських татар серед усього сільського населення становила 1,03 %, серед загальної чисельності сільських етнічних меншин – 7,94 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 16,93 % [19]. У 1944 році кримські татари були депортовані з Криму до Середньої Азії, і лише наприкінці 80-х років ХХ ст. розпочалося їхнє повернення на історичну Батьківщину. Абсолютна більшість кримських татар – 162 119 осіб (98,81 % їхньої загальної чисельності в сільській місцевості України) розселені в Криму. Їхня частка серед сільського населення півострова складала в 2001 році 21,18 %. Однак в жодному із 14-ти сільських районів автономії вони не склали абсолютної більшості серед населення. Найвищим рівень частки кримських татар спостерігався серед населення чотирьох районів АР Крим: Білогірського – 29,23 %, Кіровського – 25,54 %, Сімферопольського – 22,22 % та Советського – 22,21 % [14]. Серед кримських татар, як і серед молдаван, переважає сільське населення (66,11 %) [19].

Болгари

Загальна чисельність болгар, які були розселені в сільській місцевості України становила в 2001 році 120 091 особу. Їхня частка серед загальної чисельності сільського населення складала лише 0,75 %, серед сільських етнічних меншин – 5,81 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 12,39 % [19]. Абсолютна більшість болгар зосереджувалася в Одеській області, переважно в її південно-західних районах (Буджаку) – 101 385 осіб (84,42 % їхньої загальної чисельності в сільській місцевості України) та на південному сході Запорізької області – 14 477 осіб (12,06 %). Частка болгар серед усього сільського населення Одеської області становила 11,91 %, Запорізької – 3,05 %. Абсолютну більшість серед усього населення ця меншина складала лише в Болградському районі Одещини – 60,81 %. Доволі значною була частка болгар серед населення ще двох районів цієї області: Арцизького – 38,96 %, Тарутинського – 37,54 %, де вони склали відносну більшість. Найвищим рівень частки болгар у Запорізькій області спостерігався у

Приморському районі – 23,36 % [14]. Переважна більшість болгар в Україні є сільськими мешканцями (58,70 %) [19].

Румуни

Загальна чисельність румунів в Україні – мешканців сільської місцевості становила в 2001 році 118 588 осіб. Їхня частка серед усього сільського населення складала лише 0,74 %, серед загальної чисельності етнічних меншин – 5,74 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 12,23 % [19]. Абсолютна більшість румунів зосереджувалася в Чернівецькій області – 90 056 осіб (75,94 % їхньої загальної чисельності в сільській місцевості України), однак не на всій її території, а лише в трьох прикордонних з Румунією районах. Ще 26 675 румунів (22,49 %) розселені в сільській місцевості Закарпатської області, насамперед, у двох її східних районах. Частка румунів серед сільського населення Чернівецької області складала 16,35 % та Закарпатської – 3,36 %. Румуни становили абсолютну більшість серед усього населення новоствореного Герцаївського району Чернівецької області – 91,45 %. Доволі значним був рівень їхньої частки ще в двох районах цієї області: Глибоцькому – 45,30 % та Сторожинецькому – 36,83 % [14]. Серед румунів найвищою, порівняно з іншими меншинами, залишалася частка мешканців сіл (78,54 %) [19].

Угорці

Загальна чисельність угорців, які мешкали в сільській місцевості України становила в 2001 році 99 955 осіб. Рівень їхньої частки серед усього сільського населення складала 0,63 %, серед загального числа етнічних меншин – 4,84 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 10,31 % [19]. Переважна більшість угорців розселені в Закарпатській області – 97 918 осіб (97,96 % їхньої загальної чисельності в сільській місцевості України), і не на всій території області, а лише в трьох прикордонних з Угорщиною районах. Частка цієї меншини серед сільського населення Закарпаття становила 12,33 %. Угорці домінували за чисельністю лише в Берегівському районі – 76,14 %. Ще в двох районах, їхня частка серед усього населення залишалася досить значною: Ужгородському – 33,36 % та Виноградівському – 26,17 % [14]. Більшість угорців в Україні належали до сільського населення (63,84 %) [19].

Білоруси

Хоча за чисельністю серед етнічних меншин України білоруси посідали друге місце після росіян, то серед меншинних груп, які мешкали в сільській місцевості, вони за чисельністю були сьомими. У 2001 році чисельність білорусів, які мешкали в українському селі, складала 61 128 осіб. Їхня частка серед сільського населення становила 0,38 %, серед етнічних меншин – 2,96 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 6,31 % [19]. Характерною ознакою територіального розміщення білорусів в Україні залишався дисперсний тип розселення. Найбільше білорусів зосереджувалися в сільській місцевості Криму – 12 233 особи (20,01 % їхньої загальної чисельності) та Рівненської області – 8 853 особи (14,48 %). Однак рівень частки цієї меншини серед сільського населення залишався досить незначним: у Криму – 1,60 % та Рівненській області – 1,41 %. Лише в прикордонному Рокитнянському районі Рівненської області частка білорусів становила 15,53 % [14]. Більшість білорусів в Україні мешкали не в селах (22,17 %), а дисперсно розселені в урбаністичному середовищі південних та східних областей [19].

Поляки

Загальна чисельність поляків, які мешкали в українському селі, була досить незначною і становила в 2001 році 44 484 осіб. Рівень їхньої частки серед усього сільського населення України складав лише 0,28 %, серед загальної чисельності сільських етнічних меншин – 2,15 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 4,59 % [19]. Поляки мали переважно малокомпактний та дисперсний тип розселення в сільській місцевості України. Найбільше їх зосереджувалося в двох областях: Житомирській – 17 935 осіб (40,32 % загальної чисельності сільських поляків в Україні), Хмельницькій – 8 570 осіб (19,27 %) та Львівській – 6 407 осіб (14,50 %). Однак частка поляків серед сільського населення цих областей залишалася доволі незначною: Житомирської – 2,91 %, Хмельницької – 1,22 % та Львівської – лише 0,60 %. Найвищим рівень частки поляків спостерігався в Баранівському та Дзержинському районах Житомирської області, відповідно, 10,68 % та 10,56 % [14]. Переважна більшість поляків в Україні

мешкали не в селах (30,86 %), а дисперсно розселені в містах [19].

Греки

Чисельність греків, які мешкали в сільській місцевості України, досить незначна і складала в 2001 році 29 675 осіб. Тому їхня частка серед усього сільського населення становила лише 0,19 %, серед етнічних меншин – 1,43 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 3,06 % [19]. Основним ареалом територіального розміщення греків в Україні залишалася Донецька область, точніше її південні приазовські райони. У сільській місцевості цієї області мешкало 26 102 особи (87,96 % загальної чисельності сільських греків). Однак, рівень частки представників цієї етнічної меншини в етнічному складі сільського населення Донеччини залишався досить незначним – 5,44 %. Серед населення чотирьох південних районів області частка греків – значно вища: у Першотравневому – 20,07 %, Володарському – 19,97 %, Великоновосілківському – 19,73 % та Тельманівському – 17,45 % [14]. Абсолютна більшість греків в Україні були розселені не в сільській місцевості (32,41 %), а дисперсно в урбаністичному середовищі, насамперед у Донецькій області [19].

Гагаузи

Чисельність гагаузів, які мешкали в сільській місцевості України становила в 2001 році 23 369 осіб. Їхня частка серед усього сільського населення складала лише 0,15 %, серед етнічних меншин – 1,13 %, серед етнічних меншин, окрім росіян – 2,41 % [19]. Абсолютна більшість гагаузів мешкали в Одеській області – 21 725 осіб (92,96 % їхньої загальної чисельності). При цьому, вони зосереджувалися переважно лише в одному (Болградському) районі цієї області – 14 008 осіб. Серед сільського населення Одещини частка гагаузів становила лише 2,55 %, а в Болградському районі – 18,69 % [14]. Абсолютна більшість гагаузів були мешканцями сіл (73,20 %), а не міст [19].

Окрім цього, в сільській місцевості України переважно дисперсно розселені цигани, німці, словаки, чехи, албанці, а також поодинокі представники етносів – вихідців з пострадянського простору (переважно мігранти та їхні нащадки у першому поколінні), найбільше з Кавказу: вірмени, азербайджанці та грузини.

Отже, територіальне розміщення окремих етнічних меншин в Україні: молдован, кримських татар, болгар, румунів, угорців, білорусів, поляків, греків та гагаузів було досить нерівномірним. Лише для кримських татар територія України (Крим) є історичною Батьківщиною. Всі інші походили переважно із сусідніх країн. Більшість з них мали ареали малокомпактного розселення в межах окремих районів. Однак, лише чотири етнічні меншини склали абсолютну більшість серед усього населення окремих районів: молдовани – у Новоселицькому та румуни – у Герцаїв-ському районах Чернівецької області, болгары – у Болградському районі Одеської області, угорці – у Берегівському районі Закарпатської області.

Серед шести етнічних меншин: молдован, кримських татар, болгар, румунів, угорців та гагаузів переважало сільське населення, і, відповідно, малокомпактний тип розселення. Серед інших трьох: білорусів, поляків та греків, як до речі і серед росіян, переважало міське населення, і, відповідно, дисперсний тип розселення. Малокомпактний тип розселення сприяв збереженню переважно ендегамних (моноетнічних) шлюбів, а значить і можливості відтворення у власному етнічному середовищі. Дисперсний тип розселення об'єктивно призводить до розповсюдження екзогамних (міжетнічних) шлюбів, тим самим обмежує відтворення у власному етнічному середовищі. Тому представники дисперсно розселених меншин завдяки розповсюдженню екзогамії зазнавали природної етнічної асиміляції в середовищі домінантної за чисельністю етнічної більшості.

Таким чином, характерною ознакою етнічного складу сучасного українського села є його етнічна однорідність населення. Виняток складає лише етнічне середовище декількох районів, переважно прикордонних, де поряд з українцями мешкають представники окремих меншин. Із 490 районів лише в 12-ти окремі етнічні меншини становлять абсолютну більшість серед усього населення: росіяни – у восьми (з них п'ять в АР Крим), по одному – молдовани, болгары, румуни та угорці. Ще в десяти районах – відносну більшість: росіяни – у семи (всі в АР Крим), болгары – двох, молдовани – в одному [14].

Українці домінують за чисельністю серед усього населення в усіх 24-х областях, а

також у 468-ми із 490 районів, тобто в 95,5 % загальної кількості районів України. Суцільна українська етнічна територія охоплює не лише всі центральні та західні області, за винятком двох районів Чернівецької та по одному району Закарпатської та Сумської областей, але й усі південні та східні області України, за винятком чотирьох районів Одеської, двох районів Луганської та 12-ти районів АР Крим. У двох північних районах автономії українці становили відносно більшість. Однак навіть серед населення цих етнічно-змішаних районів частка українців складала до 40 % [14]. Варто погодитися зі слушним висновком етногеографа М. С. Дністрянського про те, «що Україна за

етнотерито-ріальною структурою населення належить до типу переважно моноетнічних держав, понад 80 % території яких – це ареал розселення одного етносу..., а розселення етнічних меншин має переважно мало-компактний та дисперсно-змішаний характер» [2, с. 223].

Отже, враховуючи чисельність та територіальне розміщення українців, а також тип розселення меншинних груп, цілковито відсутні підстави для визначення етнічного складу сільського населення України як поліетнічного. Поліетнічний склад населення має лише АР Крим та окремі райони Одеської, Закарпатської, Чернівецької, Сумської та Луганської областей.

Таблиця 1

Чисельність та територіальне розміщення всього сільського населення України (1), українців (2), росіян (3), етнічних меншин, окрім росіян (4) у 2001 році (осіб, у %)

	1		2		3		4	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Україна	15 950 173	100,0	13 883 466	100,0	1 097 437	100,0	969 270	100,0
Захід і Центр	10 864 031	68,11	10 294 025	74,15	176 362	16,07	393 644	40,61
Захід	5 052 916	31,68	4 714 974	33,96	26 143	2,38	311 799	32,17
Волинська	530 503	3,33	525 816	3,79	2 971	0,27	1 716	0,18
Закарпатська	794 185	4,98	653 416	4,70	5 127	0,47	135 642	13,99
Івано-Франківська	820 003	5,14	816 296	5,88	2 320	0,21	1 387	0,14
Львівська	1 071 980	6,72	1 060 539	7,64	3 548	0,32	7 893	0,81
Рівненська	627 371	3,93	613 673	4,42	3 664	0,33	10 034	1,04
Тернопільська	658 109	4,13	652 546	4,70	2 477	0,23	3 086	0,32
Чернівецька	550 765	3,45	392 688	2,83	6 036	0,55	152 041	15,69
Центр	5 811 115	36,43	5 579 051	40,19	150 219	13,69	81 845	8,44
Вінницька	954 866	5,99	935 682	6,74	12 725	1,16	6 459	0,67
Житомирська	616 614	3,86	584 104	4,21	10 403	0,95	22 107	2,28
Київська	779 505	4,89	751 693	5,41	20 336	1,85	7 476	0,77
Кіровоградська	450 532	2,82	417 615	3,01	19 160	1,75	13 757	1,42
Полтавська	676 954	4,24	647 600	4,67	21 066	1,92	8 288	0,85
Сумська	458 843	2,88	419 585	3,02	35 232	3,21	4 026	0,42
Хмельницька	703 218	4,41	682 949	4,92	8 755	0,80	11 514	1,19
Черкаська	651 054	4,08	632 648	4,56	13 439	1,22	4 967	0,51
Чернігівська	519 529	3,26	507 175	3,65	9 103	0,83	3 251	0,33
Південь і Схід	5 086 142	31,89	3 589 441	25,85	921 075	83,93	575 626	59,39
Південь	3 619 803	22,70	2 465 424	17,76	635 925	57,95	518 454	53,49
Дніпропетровська	609 688	3,82	551 371	3,97	44 874	4,09	13 443	1,39
Запорізька	473 982	2,97	364 768	2,63	81 251	7,40	27 963	2,89
Миколаївська	427 887	2,68	381 431	2,75	27 092	2,47	19 364	2,00
Одеська	850 997	5,34	542 237	3,91	78 353	7,14	230 407	23,77
Херсонська	470 398	2,95	410 381	2,95	41 376	3,77	18 641	1,92
Крим	786 851	4,93	215 236	1,55	362 979	33,08	208 636	21,52
Схід	1 466 339	9,19	1 124 017	8,09	285 150	25,98	57 172	5,90
Донецька	480 190	3,01	352 688	2,54	89 158	8,12	38 344	3,95
Луганська	356 737	2,23	259 328	1,86	91 626	8,35	5 783	0,60
Харківська	629 412	3,95	512 001	3,69	104 366	9,51	13 045	1,35

Етнічний склад сільського населення України: українці (1), росіяни (2), етнічні меншини, крім росіян (3) та структура сільських етнічних меншин: росіяни (4), етнічні меншини, крім росіян (5) у 2001 році (у %)

	1	2	3	4	5
Україна	87,04	6,88	6,08	53,10	46,90
Захід і Центр	94,75	1,62	3,63	30,94	69,06
Захід	93,31	0,52	6,17	7,74	92,26
Волинська	99,12	0,56	0,32	63,39	36,41
Закарпатська	82,27	0,65	17,08	3,64	96,36
Івано-Франківська	99,55	0,28	0,17	62,58	37,42
Львівська	98,93	0,33	0,74	31,01	68,99
Рівненська	97,82	0,58	1,60	26,75	73,25
Тернопільська	99,15	0,38	0,47	44,53	55,47
Чернівецька	71,30	1,10	27,60	3,82	96,18
Центр	96,01	2,58	1,41	64,73	35,27
Вінницька	97,99	1,33	0,68	66,33	33,67
Житомирська	94,73	1,69	3,58	32,00	68,00
Київська	96,43	2,61	0,96	73,12	26,88
Кіровоградська	92,70	4,25	3,05	58,21	41,79
Полтавська	95,66	3,11	1,23	71,77	28,23
Сумська	91,44	7,68	0,88	89,74	10,26
Хмельницька	97,12	1,24	1,64	43,19	56,81
Черкаська	97,17	2,07	0,76	73,01	26,99
Чернігівська	97,62	1,75	0,63	73,68	26,32
Південь і Схід	70,57	18,11	11,32	61,54	38,46
Південь	68,11	17,57	14,32	55,09	44,91
Дніпропетровська	90,43	7,36	2,21	76,95	23,05
Запорізька	76,96	17,14	5,90	74,40	25,60
Миколаївська	89,14	6,33	4,53	58,32	41,68
Одеська	63,72	9,21	27,07	25,38	74,62
Херсонська	87,24	8,80	3,96	68,94	31,06
Крим	27,35	46,13	26,52	63,50	36,50
Схід	76,65	19,45	3,90	83,30	16,70
Донецька	73,45	18,57	7,98	69,93	30,07
Луганська	72,70	25,68	1,62	94,06	5,94
Харківська	81,35	16,58	2,07	88,89	11,11

Таблиця 3

Етнічний склад населення сільського населення України в 2001 році

	осіб	%	%	%	Частка сільських мешканців серед населення (у %)	найвищий ступінь зосередження в окремих областях (у %)
все населення	15 950 173	100,0	-	-	33,06	Львівська (6,72), Вінницька (5,99) Одеська (5,34), Івано-Франківська (5,14)
українці	13 883 466	87,04	-	-	36,98	Львівська (7,64), Вінницька (6,74) Івано-Франківська (5,88) Київська (5,41)
етнічні меншини	2 066 707	12,96	100,0	-	19,31	Крим (27,66), Одеська (14,94) Чернівецька (7,65) Закарпатська (6,81)
росіяни	1 097 437	6,88	53,10	-	13,17	Крим (33,08), Харківська (9,51) Луганська (8,35), Донецька (8,12)
етнічні меншини, крім росіян	969 270	6,08	46,90	100,0	40,98	Одеська (23,77), Крим (21,52) Чернівецька (15,69) Закарпатська (13,99)
молдовани	185 026	1,16	8,95	19,09	71,54	Одеська (49,91), Чернівецька (32,21)
кримські татари	164 077	1,03	7,94	16,93	66,11	Крим (98,81)
болгари	120 091	0,75	5,81	12,39	58,70	Одеська (84,42), Запорізька (12,06)
румуні	118 588	0,74	5,74	12,23	78,54	Чернівецька (75,94) Закарпатська (22,49)
угорці	99 955	0,63	4,84	10,31	63,84	Закарпатська (97,96)
білоруси	61 128	0,38	2,96	6,31	22,17	Крим (20,01), Рівненська (14,48)
поляки	44 184	0,28	2,15	4,59	30,86	Житомирська (40,32) Хмельницька (19,27) Львівська (14,50)
греки	29 675	0,19	1,43	3,06	32,41	Донецька (87,96)
гагаузи	23 369	0,15	1,13	2,41	73,20	Одеська (92,96)

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко В. К. Етнічний склад населення України / В. К. Борисенко // Українська етнологія / За ред. В. К. Борисенко. – К. : Либідь, 2007. – С. 60–69.
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / М. С. Дністрянський. – Львів : Літопис, 2006. – 490 с.
3. Євтух В. Б. Етнонаціональна структура українського суспільства / В. Б. Євтух, В. П. Трощинський, К. Ю. Галушко, К. О. Чернова. – К. : Наукова думка, 2004. – 344 с.
4. Зінич В.Т. Сучасні етнотемографічні процеси в Україні / В.Т. Зінич. – К. : РВПС України НАН України, 2004. – 67 с.
5. Капелюшний В. П. Історичні та етнічні основи розвитку української нації у XX – на початку XXI ст. / В. П. Капелюшний // Українська етнологія / За ред. В. К. Борисенко. – К. : Либідь, 2007. – С. 27-43
6. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні : політологічний концепт / В. О. Котигоренко. – К. : Світогляд, 2004. – 726 с.
7. Крисаченко В. С. Етнічна палітра сучасного українського соціуму / В. С. Крисаченко // Український соціум. – К. : НІСД, 2005. – С. 188-217.
8. Лібанова Е. М. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села / Е. М. Лібанова, С. Ю. Аксьонова, О. М. Бородіна та ін. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 468 с.
9. Масенко Л. Т. Мова і суспільство : постколоніальний вимір / Л. Т. Масенко. – К. : Вид. дім «КМА», 2004. – 163 с.
10. Наулко В. І. Динаміка етнічного складу населення України в XX ст. / В. І. Наулко // Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. – К. : Гол. спец. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – С. 46-69.
11. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / За ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держкомстат України, 2003. – 246 с.
12. Огульчанський Ю. А. Етнічна структура українського суспільства : уявні та дійсні проблеми / Ю. А. Огульчанський. – К. : Вид. дім «КМА», 2006. – 68 с.
13. Рогожин О. Г. Демографічні перспективи українського села : історичні передумови, регіональний аналіз і моделювання / О. Г. Рогожин. – К. : Ін-т проблем національної безпеки, 2004. – 296 с.
14. Розрахунки за даними перепису населення 2001 року.
15. Романцов В. О. Український етнос : на одвічних землях (XVIII – початок XXI століття) / В. О. Романцов. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2004. – 200 с.
16. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу / О. Б. Ткаченко. – К. : Спалах, 2004. – 272 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Котляр Ю. В., д.і.н., професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету ім. Петра Могили;*
Сінкевич Є. Г., д.і.н., професор Чорноморського державного університету ім. Петра Могили.